

ressò mont-roigenc

MIRÓ - MONT-ROIG I PICASSO – HORTA DE SANT JOAN A LA FUNDACIÓ PALAU

Martí Rom
www.martirom.cat

13-06-2021

A la Fundació Palau, creada per Josep Palau i Fabre per recollir l'obra que tenia (fonamentalment de Picasso), s'està fent l'exposició "D'un roig encès: Miró, Palau i Fabre, Perucho i Picasso" (del 8 de maig al 19 de setembre). Casualment, el títol tret de la cançó "A Joan Miró" de Raimon, és també el del meu documental "D'un roig encès: Miró i Mont-roig" (1979)¹. En la presentació de l'exposició a la premsa, es va fer esment de Raimon i del meu documental.

El passat dijous dia 10 de juny, es va fer una sessió amb els meus documentals: "D'un roig encès: Miró i Mont-roig" (1979) i "Horta, recapte picassiana" (2004). Mont-roig i Horta de Sant Joan, Miró i Picasso.

Casualment, o no, he fet documentals estretament relacionats amb el títol de l'exposició. A més dels dos que es van projectar: "(Vers) semblança Joan Perucho" (1991) i "Josep Palau i Fabre" (1993).

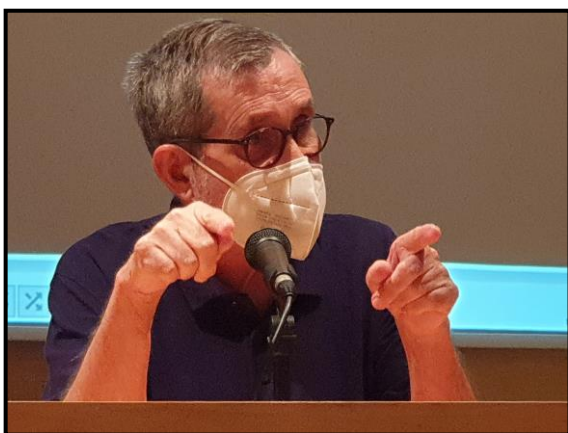

El motiu de l'exposició és participar en l'Any Perucho. Aquest s'havia d'inaugurar el dilluns 16 de març de 2020. Dos dies abans, va entrar en vigor el confinament i la presentació es va haver de cancel·lar. S'hi havia de projectar fragments del meu documental "(Vers) semblança Joan Perucho" (1991).

Faré una síntesi sobre la relació entre els personatges motiu de l'exposició. Quina era la de Picasso i Miró? Doncs, venia de lluny. És conegut que, quan Miró va a París el febrer de 1920, el primer que fa es anar a veure Picasso. Això també procuraven fer-ho els joves artistes catalans en arribar-hi, però en aquest cas era diferent. Miró li va portar un pastís que havia fet la mare de Picasso. Resulta que les mares de Jaume Sabartés

¹ Raimon em va donar permís per utilitzar la seva cançó.

(gran amic de Picasso i més tard el seu secretari) i Miró eren cosines germanes: Maria Magdalena Gual Oromí i Dolors Ferrà Oromí. Miró, de jovenet, anava sovint a visitar la seva tia Magdalena i allà hi trobava el retrat que Picasso havia pintat el 1901 a Sabartés. Les mares de Picasso (Maria Picasso López), Sabartés i Miró eren d'aquelles

Fundació Palau (10-6-2021)

senyores de Barcelona que es trobaven de tant en tant per berenar. Aleshores, quan Miró ha d'anar a París li pregunta a la mare de Picasso si li calia alguna cosa per al seu fill. Això ho farà també en endavant; sempre hi havia un farcell amb coses. En aquella època (1920) Picasso vivia a la *rue de la Boétie*, 23; tenia quinze anys més (quaranta-dos) que Miró (vint-i-set). Era una diferència important. En aquell primer viatge, Miró aniria diverses vegades a veure Picasso; ho deixa escrit en algunes cartes a amics².

Hi ha una curiosa relació entre Picasso, Mont-roig i Miró. El model dels quatre quadres amb arlequí que Picasso pinta el 1923 és el mont-roigenc Jacint Salvadó, el nostre "Cintu Quadrus". Un d'ells, és el famós "Arlequí assegut", tan sols parcialment pintat³. Salvadó ja havia estat a París el 1909 i 1910; després hi torna el 1919 per quedar-s'hi. Comença a treballar com ajudant a la famosa escola de dibuix i pintura "La Grande Chaumière", que estava al carrer del mateix nom, en el número 14, a Montparnasse⁴. Quan al febrer de 1920 Miró arriba a París, s'hi estarà fins a finals de maig i s'apunta a aquella acadèmia. No es reconeixen.

El 29 d'abril de 1921, Miró inaugura la seva primera exposició a París, a la Galerie La Licorne. Quan Salvadó hi va es sorprèn de trobar-hi la tela "Mont-roig. Sant Ramon" (1916). Pensa que aquell Joan Miró també deu ser un mont-roigenc⁵.

Entre les moltes cartes i postals que Miró enviarà durant anys a Picasso, vull remarcar aquella postal "Montroig. Vista general"⁶ del 13 de juliol de 1924. És la vista des del Primer Pont que Miró va pintar en el quadre "Mont-roig: poble i església" (1919).

² Per ampliar la informació teniu els llibres "Joan Miró i Mont-roig: pal de ballarí (1911-1929)" de Martí Rom (Arola Editors, 2012) i "Joan Miró i Mont-roig: el xiscle de l'oreneta (1930-1983)" de Martí Rom (Arola Editors, 2018)

³ Abans de Picasso, també havia estat el model de quatre quadres, també d'arlequins, d'André Derain

⁴ Vegeu el llibre "Indrets mironians a París" en el web de "Ressò mont-roigenc", a "Llibres":

<https://ressomont-roigenc.cat/llibres-2/>

⁵ Vegeu textos "Jacint Salvadó, crònica vital i apassionada del nostre Cintu Quadrus", "Jacint Salvadó, model dels arlequins de Derain i Picasso" a l'apartat "Mont-roig / Textos" del web <https://martirom.cat/>

⁶ Aquesta era la primera de la col·lecció de 20 postals que havia encarregat Teresa Nogués Sardà ("Vda. de Benaiges") a un fotògraf barceloní. Vegeu el text "Joaquín López Bellver i la col·lecció de fotografies antigues de Mont-roig" del llibre "Mont-roig: Esberles d'un mosaic esbocinat" de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 573.

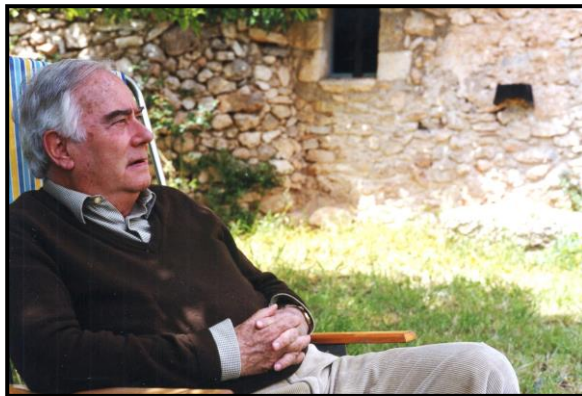

“D’un roig encès: Miró i Mont-roig” (1979)

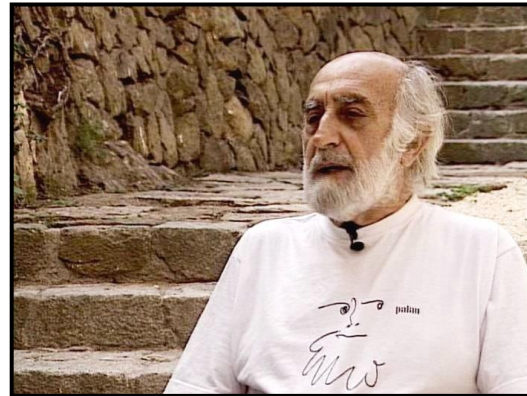
El 1936, a l’inici de la Guerra Civil, Miró estava al seu mas de Mont-roig. El setembre marxa a Barcelona i a l’octubre a París. El 1937, al Pavelló Espanyol de l’Exposició Universal de París hi col·laboraran Picasso amb el “Gernika” i Miró amb “El segador. Pagès català en revolta”⁷. Miró tornarà a Espanya el juny de 1940. Es reclou a Palma de Mallorca. El 1941 viurà a Barcelona i al juliol d’aquell any torna a Mont-roig.

En aquell gris ambient cultural barceloní d’inicis del franquisme, Josep Palau i Fabre, el 1944, inicia la publicació de la revista “Poesia”. Miró hi col·laborà amb algun dibuix. En una de les visites al pis del passatge del Crèdit núm. 4, on vivia Miró, hi va anar acompanyat de Joan Perucho. Aquí comença la intensa relació de Miró i Perucho.

El 1945, Palau i Fabre marxa a París i no tornarà fins al 1961. Vol fer un extens treball sobre els indrets picassians de Catalunya. Casualment Perucho, des del 1955, era jutge a Gandesa i ja havia visitat Horta de Sant Joan seguint la petjada de Picasso. Aleshores Perucho portarà Palau i Fabre a Horta els anys 1961, 1963 i 1966.

“(Vers) semblança Joan Perucho” (1991)

**Josep Palau i Fabre a
“Horta, recapte picassina” (2004)**

Una de les visites que Miró va fer a Picasso fou la del 1958. Estava a Saint-Paul de Vence amb Josep Lluís Sert i es van apropar a La Californie⁸, a Cannes, a uns 25 quilòmetres. M’explicava a “D’un roig encès: Miró i Mont-roig” (1979): “... Al veure que tenia uns eucaliptus en el jardí, li vaig dir que eren molt bonics i que em recordaven al del Mas; ell s’ajupí i agafant una pedra em va dir: el guijarro de Mont-roig vale más que todo esto”. Picasso parlant de Mont-roig.

En aquell 1961 Perucho es compra un cotxe, un Renault Dauphine. En endavant, quan torna els divendres de Gandesa a Barcelona, a l’arribar a Falset agafa la carretera que baixa cap a Mont-roig i va a visitar Miró. No em puc estar de recordar unes frases d’una narració de Perucho, que deuria imaginar-se baixant des de Colldejou: “Una mica més

⁷ Aquesta gran tela posteriorment desapareixerà en aquell trasbals de la guerra.

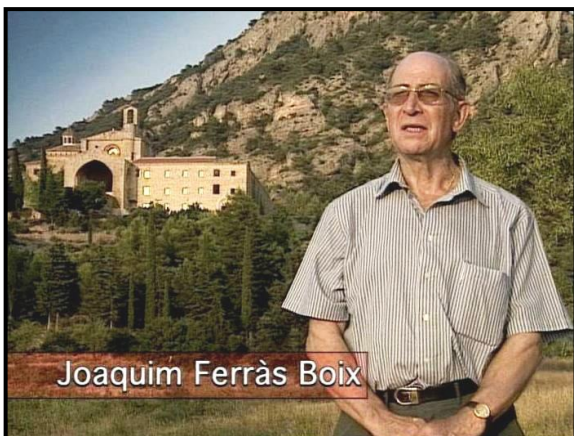
⁸ Picasso hi va viure del 1956 al 1961.

enllà, a la plana suau, es dreça la masia de Joan Miró. El dia és assolellat i tranquil. Llavors, una immensa volada de papallones enfosqueix per un moment el cel. N'hi ha de verdes, grogues, escarlates i blaves. S'aturen, lentes i silencioses, sobre els camps, molt vives i diminutes, misteriosament inexistent⁹. Perucho devia recordar aquell quadre de Miró "Nu del mirall" (1919) on una noia està asseguda sobre un puf on s'hi veu amb detall una gran papallona multicolor. Aquest puf estava al mas Miró.

En alguna d'aquestes visites a Miró, Perucho li va portar dos dels seus llibres: "Les històries naturals" (1960) i "Roses, diables i somriures" (1965). Els vaig trobar en alguna de les meves visites, fa anys, al mas. El primer, estava a l'armari de l'esquerra de l'habitació del primer pis que dona al davant i al costat de la casa dels masovers. El segon, a l'habitació annexa al seu estudi, a les estanteries de l'esquerra.

El 1966, Perucho dirigeix la Biblioteca de Arte Hispánico de l'Editorial Polígrafa i el primer volum que publica és "Picasso a Catalunya" (1966) de Josep Palau i Fabre. El 1968 Perucho publica, a la mateixa editorial "Joan Miró y Cataluña" i treu la versió castellana de "Les històries naturals" (Ediciones Marte) amb la coberta amb el dibuix "Personatges amb lluna i estrella" que Miró li havia regalat el 1946.

El 20 de setembre de 1969 una delegació d'Horta de Sant Joan, formada per Joaquim

Ferràs, el famós farmacèutic (i gran persona), la seva cunyada Maria Josep Prats, profesora de francès, i l'alcalde Joaquim Cortés, visiten Picasso a la seva casa de Notre-Dame-de Vie, prop de Cannes. "Vosaltres sou d'Horta, sou amics meus". Van explicar-li que l'havien nomenat fill adoptiu d'Horta i que li havien dedicat un carrer. Picasso sempre deia: "Tot el que sé ho he après a Horta". Miró deia: "Tota la meua obra és concebuda a Mont-roig".

"Horta, recapte picassiana" (2004)

El 28 de novembre de 1969, Roberto Otero està entrevistant Picasso per un futur llibre. Serà "Retrat de Picasso", que es publicarà el 1975. Quan li pregunta pel "famós Arlequí del Museu Nacional d'Art Modern de París... que fou pintat el 1923", Picasso el sorprèn dient-li: "Potser no saps però, que el model es deia Salvador¹⁰ i era un noi català que encara viu a Marsella... De tant en tant, encara m'escriu... I tampoc no saps, i no ho sap gairebé ningú, que el vestit d'arlequí que porta en Salvador, me l'havia regalat Cocteau...". Picasso diu que Salvadó viu "a Marsella". Realment, on vivia a temporades des del 1936, quan no estava a París, era a Le Castellet, un bonic poble prop del mar entre Marsella i Toulon.

El març de 1977, Palau i Fabre, en una conferència a Horta de Sant Joan, en el marc del Congrés de Cultura Catalana, fa la proposta de crear un centre amb reproduccions facsímils de les obres de Picasso creades a Horta.

⁹ "El cavaller, les papallones i Joan Miró" del llibre "Incredulitats i devocions" (Edicions 62, 1983).

¹⁰ En la transcripció Otero escriu Salvador per Salvadó.

Curiosament, dos anys més tard, de la publicació d'aquella entrevista a Picasso (1975), Joan Miró també fa una mena de ziga-zaga mental, molt semblant a la de Picasso. En l'entrevista que li fa Georges Raillard, el maig de 1977, que serà el llibre "Conversaciones con Miró"¹¹, quan aquest li pregunta per Picasso i el seu arlequí del Museu Picasso de Barcelona, Miró li respon: "¿Sabe? El chico que posaba para él, Salvador, es de Mont-roig, todavía vive...". Raillard escriu a continuació: "Es evidente que ese chico de Mont-roig le parece más interesante que las colecciones y los coleccionistas...". Tot parlant d'un arlequí de Picasso, a Miró li arriba una espurna mont-roigenca¹². Probablement, Miró havia llegit l'entrevista a Picasso i volia acabar-ho de concretar ("... es de Mont-roig...").

El 1981, en un número extraordinari de la revista "L'Avenç" dedicat a Picasso, Palau i Fabre escrivia sobre Jacint Salvadó: "Aquest pintor català, nascut a Mont-roig el 1892, és ben poc conegut a casa nostra. Jo mateix el vaig ometre per ignorància en el meu llibre Picasso i els seus amics catalans...". Afegia: "és un home d'una gran afabilitat i d'una gran bonhomia, amb molt coratge i el somriure sempre a punt".

A mitjans del 1985, vaig rebre l'encàrrec d'una productora de continguts per a la televisió de fer una sèrie de curtmetratges sobre personatges o temes culturals. Seria un projecte que prepararia amb el company Raúl Ruiz¹³. El vàrem titular "Tornaveu". Ens agradava com (l'enginyer) Pompeu Fabra definia "Tornaveu": "Dispositiu que reflectint la veu del qui parla, permet de sentir-lo millor, de més lluny". El nostre objectiu era el d'apropar-nos d'una altra manera, en una mena de distanciament subjectiu. Cercàvem la versemblança, cavalcant sobre aspectes de possibles ficcions però esperant transmetre el seu sentit més autèntic. Vam arribar a preparar 5 capítols. El primer era "La navalla de Picasso"¹⁴. Preparant aquest documental, vam topiar amb aquell número extraordinari de la revista "L'Avenç" (1981) dedicat a Picasso, on Palau i Fabre parlava de Jacint Salvadó i de Mont-roig. Vaig començar una gairebé inversemblant recerca sobre aquell Jacint Salvadó, aleshores totalment desconegut a Mont-roig (i arreu). Un camí celeste em va dur a trobar la seva germana, que vivia a Sant Adrià del Besós, i al seu fill Roc, que vivia a Le Castellet (prop de Marsella), on residia a vegades el seu pare. Aviat vaig publicar un primer text: "Cintu Quadrus o la serena mirada de l'arlequí" (1986)¹⁵.

El 1991, vaig publicar, amb el company J. M. García Ferrer, un llibre sobre Joan Perucho i vaig fer el documental "(Vers) semblança Joan Perucho"¹⁶. Aquell projecte de "Perucho en el prat del Dip", de la sèrie "Tornaveu", fou el nucli inicial. Van passar un parell d'anys i un dia Joan Perucho em va telefonar per dir-me que Televisió Espanyola

¹¹ "Conversaciones con Miró", Granica editor (1978), pàg. 235. En aquesta edició hi consta un capítol més que en la catalana, "El color dels meus somnis. Converses amb Georges Raillard" (2009). I és en aquest capítol, datat el maig de 1977, on Miró recorda Salvadó.

¹² També aquí Raillard transcriu Salvador. Aquest li parla sobre l'Arlequí de Barcelona (1917) i a Miró, un camí celeste, el duu als arlequins de 1923.

¹³ Vegeu el llibre "Mont-roig: Esberles d'un mosaic esbocinat" de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. de la 591 a la 618.

¹⁴ Els altres: "Perucho en el prat del Dip", "Cerdà i Gaudí: un encontre impossible", "Barcelona" (on un personatge ens apropa a les diferents ciutats que hi ha en aquella) i un altre dedicat a "Alicia" de Lewis Carroll.

¹⁵ "Ressò mont-roigenca" núm. 16, 1r trimestre 1986.

¹⁶ Era el número 11 d'aquella sèrie de llibres monogràfics dedicats als "Personatges de la Cultura" que fèiem amb el suport de l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya. En total en faríem 28.

(TVE) li volia fer un documental amb tots els mitjans de producció que calgués. Després de felicitar-lo, em va comentar que havia dit que no el faria, que el seu documental ja estava fet. Tan sols em trucava perquè ho sabés. Un senyor de Barcelona.

Vaig aprofitar la llarga entrevista que li fèiem a Joan Perucho per aquell llibre, per indagar en la seva relació amb Miró i Mont-roig. Part d'aquestes informacions vaig publicar-les a "**Ressò mont-roigenc**": "Joan Perucho, Miró, Mont-roig i papallones multicolors"¹⁷. En el segon d'aquests textos, Joan Perucho donava una informació ben curiosa, a inicis del anys seixanta li havien regalat a ell (i també a Joan Miró) una parcel·la del que seria conegut com "Miami".

El 15 d'octubre de 1992 s'inauguraria, a Horta de Sant Joan, el Centre Picasso seguint la línia indicada per Palau i Fabre.

El 1993 vaig publicar, amb el company J. M. García Ferrer, un llibre sobre Josep Palau i Fabre i també vaig fer un documental sobre ell¹⁸. Entre d'altres, es va projectar el 14 de juny de 2017 a la Filmoteca de Barcelona, dins els actes dedicats a "L'Any Palau i Fabre".

Vaig pensar que aprofitaria en algun moment distès del treball que fèiem amb Palau i Fabre per preguntar-li sobre Jacint Salvadó. L'ocasió es va presentar d'una manera circumstancial. Un dia que comentava que la meua família era de Mont-roig, Palau se'm va avançar i em digué, en aquell posat seriós i transcendent que tenia quan convenia, que aquest era el poble de Jacint Salvadó i afegí "aquest és un deute pendent que tinc, un deute que teniu a Mont-roig, que tenim tots". M'explicà que s'havia proposat que, en endavant, en els llibres sobre Picasso que ell tingués algun tipus de predicament, faria afegir-hi al títol d'aquells quadres dels arlequins de Picasso la frase: "Retrat del pintor Jacint Salvadó". Així ara succeeix en molts llibres. En la nova edició del llibre "Els amics catalans de Picasso" (2006) ja hi apareix una petita citació de Salvadó¹⁹.

El juliol de 1993, vam rebre a Mont-roig la visita de Roch Salvadó i Basilio Muro, el principal galerista de Jacint Salvadó. Mentre, l'Associació de Veïns Muntanya Roja de Mont-roig promovia atorgar el nom del pintor a una "costa" que hi ha gairebé al davant de la casa on va néixer i viure Jacint Salvadó. La inauguració es va fer el 12 d'octubre de 1996, amb la presència de la família francesa i la de Sant Adrià. A la placa de la costa hi posa: "Jacint Salvadó. Cintu Quadrus". L'agost del 2000 es va fer a Mont-roig una gran exposició sobre la seva obra. Vaig aprofitar la inauguració, on van venir Roch Salvadó, Basilio Muro i la seva neboda de Sant Adrià, Assumpció Gimferrer Salvadó, per enregistrar unes entrevistes amb ells. Un temps després, vaig també enregistrar una llarga entrevista amb Josep Palau i Fabre. És el documental "Jacint Salvadó" (2001).

Josep Palau i Fabre, una persona de gran bonhomia, em va dedicar unes frases a la primera pàgina del seu llibre "Picasso. Dels ballets al drama (1917-1926)": "A Martí Rom. Agraint la seva tasca de memorització dels oblidats, com ho era jo fa uns vuit anys, i com ho és encara, en gran part, Jacint Salvadó, que apareix en aquestes pàgines. Afectuosament. Barcelona, 14 d'octubre del 2000".

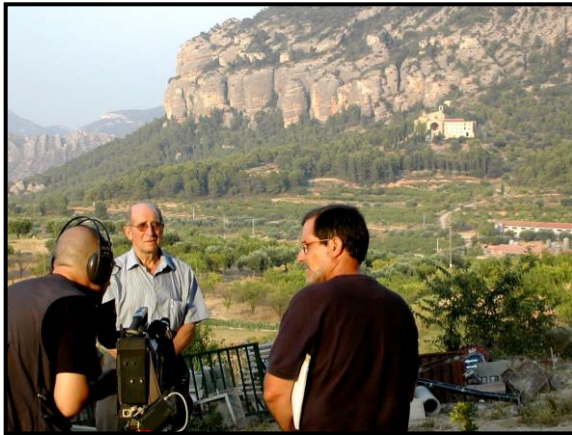
¹⁷ Núm. 41, 42 i 43 (2n, 3r i 4r trimestre de 1992).

¹⁸ El número 13 d'aquella sèrie de llibres monogràfics dedicats als "Personatges de la Cultura", que fèiem amb el suport de l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya.

¹⁹ Pàg. 242.

Del setembre a novembre de 2002, el Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia, de Madrid, va fer una rellevant exposició en les seves sales dedicada a Jacint Salvadó. A l'inici dels agraïments del catàleg s'hi deia: "El Museo... y el comisario de la muestra quieren agradecer a todos cuantos han hecho posible esta exposición... Martí Rom... y muy especialmente a Basilio Muro y a Marcelle Salvadó...".

Aquell projecte de "La navalla de Picasso", de la sèrie "Tornaveu", em va servir de base

per fer el 2004 el documental "Horta, recapte picassiana". Vaig voler utilitzar aquella inscripció de *Pajaresco* que hi havia a la navalla que Picasso tenia a la seva primera estada a Horta de Sant Joan, el 1898, i va guardar tota la vida, i que es referia al seu amic Manuel Pallarés. També vaig aconseguir entrevistar Palau i Fabre, que ja tenia 86 anys (el 2003). Ho vàrem fer al pati de la Fundació Palau, a Caldes d'Estrac. Vivia allà des de la inauguració, pocs mesos abans. Va morir el 2008.

"Horta, recapte picassiana" (2004)

El 12 de març de 2005 es va inaugurar el Centre Miró de Mont-roig. El 2007, conjuntament amb el Centre Picasso d'Horta de Sant Joan, vàrem produir l'exposició "Picasso i Miró: Horta de Sant Joan i Mont-roig del Camp", que es va fer a Horta del 14 de juliol al 15 d'agost i a Mont-roig del 18 d'agost a 31 de desembre. Era un conjunt de catorze plafons que explicaven la relació entre els dos pintors i els dos pobles. Un dels nexes era l'escriptor Joan Perucho. Un altre el model dels arlequins de Picasso del 1923, Jacint Salvadó. Vaig escriure un text: "Picasso i Miró: G + G", on parlava del dos grans elements significants d'aquests pintors: el "Ganivet" de Picasso (aquell "*pajaresco*") i la "Garrofa" de Miró²⁰.

El 20 d'abril de 2018, el "Centre Miró" de Mont-roig, després d'un èxitós recorregut de 14 anys, el van obligar a tancar. L'havien visitat 78.011 persones. Uns 6.000 visitants per any. Una mitjana de 28 al dia. El "Centre Picasso" d'Horta de Sant Joan continua amb la seva reeixida trajectòria. Mont-roig s'ha convertit en terra erma, gairebé no hi ha visitants que s'apropin al nucli del poble. *És un mas robat*. Horta de Sant Joan continua sent un hort ben conreat on hi ha una forta presència forastera interessada per conèixer, de primera mà, la relació d'aquell poble de la Terra Alta (lluny dels circuits culturals i turístics) amb aquell genial pintor que hi va sojornar dos cops (1898 i 1909). Miró va residir llargues temporades a Mont-roig durant 65 anys. Per cert, el "Paisatge dels genis" es va impulsar des del Centre

²⁰ Està annexat al final. També es pot trobar a: <https://centremiro.com/textos-mironians/>

Miró²¹, que va saber aglutinar el Centre Picasso (Horta de Sant Joan), Gaudí Centre (Reus), Pau Casals (El Vendrell) i Joan Miró (Mont-roig) i també va saber sumar-hi la complicitat de la Diputació de Tarragona i la URV.

La Fundació Palau ha tingut molt d'encert en unir Miró, Palau i Fabre, Perucho i Picasso. I relacionar-ho amb Mont-roig i Horta de Sant Joan. Molts camins celestes els uneixen.

²¹ Vegeu al web de “Ressò mont-roigenc” el text publicat el 13 de gener de 2017. Podeu accedir a: <https://ressomont-roigenc.cat/el-paisatge-dels-genis-es-va-impulsar-des-de-mont-roig/>